

(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

(१९९७) १ एस. सी. आर ९१८

आयकर आयुक्त मद्रास

विरुद्ध

उर्मिला रमेश इत्यादी

4 फेब्रुवारी 1997

[न्यायमूर्ती जीवन रेड्डी आणि न्यायमूर्ती के. एस. परीपूरनन]

आयकर अधिनियम 1961: कलम 2 (22) (सी), 2 (24) आणि 41 (2).

आयकर अधिनियम 1922: कलम 10 (2) (vii):

आयकर - वाहतूक कंपनीचे मूल्यांकनकर्ता भागधारक - कंपनीचा परिसमापन - परिसमापनद्वारे वेळोवेळी लाभांशांचे वितरण - 1970-71, 1971-72 आणि 1972-73 साठी मूल्यांकन - अभिव्यक्ती "संचित नफा"-याचा अर्थ-करामध्ये आणलेल्या संतुलन शुल्काचा समावेश आहे की नाही आणि कंपनीने राखीव भांडवली करणे म्हणून दर्शविलेले आहे - कलम 41 (2) अंतर्गत मूल्यांकन केलेली रक्कम, परिसमापन कंपनीच्या भांडवली मालमत्तांच्या विक्रीवरील नफा म्हणून, मग ती समाविष्ट असेल की नाही आणि भागधारकांच्या हातात डिमंड लाभांश म्हणून मूल्यांकन करण्यायोग्य असेल की नाही अशा रकमेतून वितरण केले जाईल - 1922 च्या कायद्याच्या तरतुदींचे आणि 1961 च्या कायद्याच्या तरतुदींचे सखोल विश्लेषण करणे आवश्यक आहे - संबंधित प्रकरणांचे महत्त्व लक्षात घेऊन ते मोठ्या खंडपीठाकडे पाठवले जाते.

आयकर आयुक्त तामिळनाडू I वि. टी. एस. राजम, (1980) 125 आय. टी. आर. 207; सी. आय. टी. वि. बिपिनचंद्र मगनलाल अँड कंपनी लिमिटेड, (1961) 41 आय. टी. आर. 290 एस. सी.; सी. आय. टी. वि. एक्सप्रेस न्यूजपेपर्स लिमिटेड, (1964) 53 आय. टी. आर. 250 एस. सी.; कॅम्बे इलेक्ट्रिक सप्लाय इंडस्ट्रियल कंपनी लिमिटेड वि. सी. आय.

टी., (1978) 119 आय. टी. आर. 113; कॅम्बे विद्युत पुरवठा औद्योगिक कंपनी लिमिटेड वि. आयकर आयुक्त, गुजरात-II, 113 एफ आय. टी. आर. 84 आणि बिशप वि. स्मिराना आणि कासाबा रेल्वे कंपनी (क्र. 2), (1895) 2 च. 596, संदर्भित.

दिवाणी अपील अधिकारक्षेत्र : 1982 ची दिवाणी अपील क्र. 2141-43 इत्यादी.

1975 च्या टी. सी. क्रमांक 267 मधील मद्रास उच्च न्यायालयाच्या दिनांक 9.3.79 च्या निकाल आणि आदेशावरून.

अपीलकर्त्यासाठी डॉ. व्ही. गौरीशंकर, एस. राजप्पा आणि बी. के. प्रसाद.

सी. ए. क्र. 2150-52/82 मधील उत्तरवादीसाठी टी. ए. रामचंद्रन आणि ए. टी. एम. संपत.

सी. ए. क्र. 3274/84 मधील उत्तरवादीसाठी जे. राममूर्ती आणि जानकी रामचंद्रन.

न्यायालयाचा पुढील आदेश देण्यात आला:

या प्रकरणांच्या गटामध्ये, कायद्याचे खालील दोन प्रश्न विचारार्थ उद्भवतात:

(1) वस्तुस्थितीनुसार आणि खटल्याच्या परिस्थितीत, करदात्यांच्या खटल्यातील कलम 2 (22) (सी) च्या तरतुदीनुसार मानल्या गेलेल्या लाभांश म्हणून मूल्यांकित केलेल्या आयाच्या वगळण्याला पुष्टी देताना अपील न्यायाधिकरण न्याय्य होते का?

(2) तथ्यांनुसार आणि खटल्याच्या परिस्थितीत, अपील न्यायाधिकरणाने 7,28,760 रुपयांची रक्कम असे ठरवणे कायद्याने योग्य होते का? आयकर

कायदा 1961 च्या कलम 2 (22) (सी) च्या उद्देशाने मागील वर्षामध्ये कलम 41 (2) अंतर्गत मूल्यांकन केलेल्या नफ्याचे प्रतिनिधित्व करणारा हा संचित नफ्याचा भाग बनू शकत नाही.

2. आयकर आयुक्त, तामिळनाडू I वि. टी. एस. राजम, (1980) 125 आय.टी.आर. 207, म्हणून नोंदवलेल्या मद्रास उच्च न्यायालयाने दिनांक 9.3.1979 केलेल्या सामान्य निकालातील अपीलांना महसूल विभागाने प्राधान्य दिले आहे.

3. आम्ही बराच वेळ वकिलांचे म्हणणे ऐकला. मुख्य तथ्ये वादग्रस्त नाहीत. उत्तरवादी हे आयकर कायद्यांतर्गत करपात्र आहेत. ते 'टिनेव्हेली मोटर सर्व्हिस कंपनी प्रायव्हेट लिमिटेड' नावाच्या कंपनीचे भागधारक होते. कंपनीने वाहतूक व्यवसाय चालवला. सरकारने कंपनीच्या मालकीची सर्व वाहने ताब्यात घेतली. कंपनी दिवाळखोरीत गेली. परिसमापक वेळोवेळी लाभांशांचे वितरण केले. 1970-71, 1971-72 आणि 1972-73 या वर्षांसाठी मूल्यांकन करण्यात आले. आयकर अधिकाऱ्याने 7,28,760, रकमेचे मूल्यांकन केले. कंपनीच्या भांडवली मालमत्तांच्या विक्रीवरील नफ्याचे प्रतिनिधित्व करते, जे व्यापार किंवा व्यावसायिक नफ्याच्या ऐवजी जी घसरणीच्या अधीन होते आणि कंपनीने ते भांडवली राखीव भांडवल करणे म्हणून दाखवले होते. महसुलाची याचिका अशी होती की जरी ही रक्कम राखीव भांडवल करणे म्हणून दर्शविली गेली असली तरी ती निव्वळ नफ्याची जमवाजमव होती, जी कायद्याच्या कलम 41 (2) अंतर्गत 1962-63 ते 1969-70 पर्यंतच्या मूल्यांकित रकमेच्या समतुल्य किंवा समतुल्य होती. या आधारावर असा निष्कर्ष काढण्यात आला की ही रक्कम आयकर कायद्याच्या कलम 2 (22) (सी) सह कलम 2 (24) अंतर्गत भागधारकांच्या आयचे प्रतिनिधित्व करते. कायद्याच्या कलम 41 (2) अंतर्गत मूल्यांकित केलेल्या रकमांना खऱ्या अर्थाने 'व्यावसायिक नफा' म्हणून अजिबात मानले जाऊ शकत नाही आणि त्यामुळे ते कायद्याच्या कलम 2 (22) (सी) च्या अंतर्गत येऊ शकत नाही, अशी करदात्यांची याचिका होती.

4. मद्रास उच्च न्यायालयाने असे म्हटले आहे की 1961 च्या कायद्याच्या कलम 41

(2) ने एक कायदेशीर कल्पना तयार केली आहे ज्या अंतर्गत संतुलन शुल्काला कर आकारण्यायोग्य "व्यावसायिक आय" मानले जाते. वैध कल्पित ज्या उद्देशाने तयार केले गेले होते त्यासाठी ते मर्यादित असले पाहिजे. भांडवली मालमत्तांच्या विक्रीवरील लेखी मूल्यावरील अतिरिक्त प्राप्ती ही कायद्याच्या कलम 41 (2) द्वारे तयार केलेल्या कायदेशीर कल्पनेव्यतिरिक्त नफा मानली जाऊ शकत नाही. तो व्यावसायिक नफ्याचा भाग बनू शकत नाही. त्यामुळे, ते कायद्याच्या कलम 2 (24) सह वाचलेल्या कलम 2 (22) (सी) च्या अर्थातर्गत 'संचित नफ्याचा' भाग बनू शकत नाही आणि अशा रकमेतील कोणत्याही वितरणाचे मूल्यांकन भागधारकांच्या हाती 'मानवी लाभांश' म्हणून केले जाऊ शकत नाही. जर असेल, तर ती केवळ भांडवली पावती दर्शवते. (1) सी. आय. टी. v. बिपिनचंद्र मगनलाल अँड कंपनी लिमिटेड, (1961) 41 आयटीआर 290 एससी; (2) सीआयटी वि. एक्सप्रेस न्यूजपेपर्स लिमिटेड, (1964) 53 आय. टी. आर. 250 एस. सी.; (3) कॅम्बे इलेक्ट्रिक सप्लाय इंडस्ट्रियल कंपनी लिमिटेड वि. सी. आय. टी. (1978) 119 आय. टी. आर. 113 मध्ये दिलेल्या या न्यायालयाच्या निर्णयांवर अवलंबून राहून वरील निर्णय दिला गेला. पहिले दोन निर्णय आयकर कायदा, 1922 च्या कलम 10 (2) (vii) च्या संदर्भात देण्यात आले होते. या तरतुदीने स्पष्टपणे एक कायदेशीर कल्पना निर्माण केली. तिसरा निर्णय आयकर कायदा, 1961 च्या कलम 41 (2) च्या संदर्भात देण्यात आला.

5. महसुलाचे वरिष्ठ वकील डॉ. गौरीशंकर यांनी खालीलप्रमाणे सादर केले:

1961 च्या कायद्याच्या कलम 41 (2) ची भाषा वेगळी आहे. कायद्याच्या कलम 41 (2) अंतर्गत, ज्या रकमेसाठी मालमत्ता विकली गेली आहे ती रक्कम लिखित मूल्यापेक्षा जास्त असल्यास, वास्तविक खर्च आणि लिखित मूल्य यांच्यातील फरकापेक्षा जास्त नसलेली जास्तीची रक्कम, मागील वर्षाच्या व्यवसायाचे किंवा व्यवसायाचे आय म्हणून आयकर म्हणून आकारली जाईल. आयकर कायदा, 1922 च्या कलम 10 (2) (vii) च्या दुसऱ्या तरतुदीसारखी कोणतीही काल्पनिक कथा नाही. तरीही, कॅम्बे इलेक्ट्रिक सप्लाय इंडस्ट्रियल कंपनी लिमिटेड वि. आयकर आयुक्त, गुजरात-II, 113 आय. टी. आर. 84; मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे कल्पनारम्य त्याच्या तार्किक मर्यादेपर्यंत लागू केले पाहिजे. असे केल्यास,

मालमत्तेच्या भांडवलाच्या लेखी मूल्यावरील अतिरिक्त प्राप्ती ही कायद्यांतर्गत सर्व कारणांसाठी "आय" आहे. वरील संकल्पना 'नफा सोपा' आणि 'व्यावसायिक नफा' म्हणून लागू करण्यात कोणतेही द्विविभाजन नाही. कायद्याच्या कलम 2 (22) (सी) सह घेतलेल्या "संचित नफा" आणि कायद्याच्या कलम 2 (24) आणि कलम 2 (45) सह "आय" आणि "एकूण आय" परिभाषित करणाऱ्या कायद्याच्या कलम 5 सह वाचल्या गेलेल्या कलम 2 (22) (सी) च्या भाषेत त्याचा साधा अर्थ दिला पाहिजे आणि कायद्याच्या कलम 41 (2) अंतर्गत मूल्यांकन केलेले संतुलन शुल्क "नफा" आहे आणि भागधारकांना त्याचे वितरण "लाभांश" म्हणून मूल्यांकन केले पाहिजे. बिशप वि. स्मीमा आणि कासाबा रेल्वे कंपनी (क्र. 2), (1895) 2 च. 596), मधील निर्णयावर अवलंबून राहणे, वकिलाने असा युक्तिवाद केला की आयावर कायद्याचा 41 (2) कलमांतर्गत कर आकारला जातो, हा प्रत्यास्थापन एक प्रकार आहे; खात्यांच्या उद्देशाने जे माफ करण्यात आले होते (मंजूर) ते नंतर मूल्यातील वाढीमुळे चांगले केले गेले. विशेषतः, वकिलाने उक्त निर्णयाच्या पृष्ठ 601 वर येणाऱ्या खालील परिच्छेदांवर भर दिला:

"जे पूर्वी वजा करण्यात आले होते ते परत लिहून काढले जात आहे; आणि रद्द करण्यात आलेली रक्कम पूर्वीच्या खात्यांमधील नफ्यातील कपात म्हणून का मानली जात होती, त्यामुळे आता लिहून ठेवलेली रक्कम त्याच प्रकारे नफा म्हणून का मानली जाऊ नये हे मला स्वतःसाठी समजत नाही. मला असे वाटते की ही मुद्दलात झालेली वाढ नाही, तर पूर्वी नफ्यातून काढून घेतलेल्या प्रत्यावस्थान आहे आणि त्यामुळे नफ्याची परतफेड आहे."

दुसरीकडे, करदात्यांचे वकील, श्री. टी. ए. रामचंद्रन आणि श्री. जे. राममूर्ती यांनी असा युक्तिवाद केला की "नफा" आणि "व्यावसायिक नफा" यात फरक आहे आणि लाभांश केवळ व्यावसायिक नफ्यातून घोषित केला जाऊ शकतो. 'संचित नफा' या शब्दांचा अर्थ त्या पार्श्वभूमीवर लावला गेला पाहिजे. तात्काळ प्रकरणात संतुलन शुल्क हे केवळ भांडवली आरक्षित करणे आहे आणि ते व्यावसायिक नफा म्हणून मानले जाऊ शकत नाही आणि त्यामुळे ते कायद्याच्या कलम 2 (22) (सी) मध्ये येणार नाही. श्री जे. राममूर्ती यांनी असा

युक्तिवादही केला की कायद्याच्या कलम 41 (2) मध्ये असे शब्द आहेत जे वैध कल्पित कल्पनेसारखेच आहेत आणि म्हणून 1922 च्या कायद्याच्या कलम 10 (2) (vii) आणि 1961 च्या कायद्याच्या कलम 41 (2) ची भाषा आणि अर्थ वेगळा आहे असे म्हणणे योग्य नाही.

6. आमच्यासमोर केलेल्या विरोधी याचिकांवर सुनावणी करताना, प्रथमदर्शनी आमचे असे मत आहे की आयकर कायदा, 1922 च्या कलम 10 (2) (vii) मध्ये वापरली जाणारी आणि आयकर कायदा, 1961 च्या कलम 41 (2) मध्ये वापरली जाणारी भाषा भौतिकदृष्ट्या वेगळी आहे. 1961 च्या कायद्याच्या कलम 41 (2) मध्ये वापरलेली भाषा वैध कल्पित कल्पनेसारखी आहे की नाही याबद्दल शंका आहे. सी. आय. टी. v. बिपिनचंद्र मगनलाल अँड कंपनी लिमिटेड, (1961) 41 आय. टी. आर. 290 एस. सी. आणि सी. आय. टी. वि. एक्सप्रेस न्यूजपेपर्स लिमिटेड, (1964) 53 आय. टी. आर. 250 एस. सी. मध्ये नोंदवलेले पूर्वीचे निर्णय, हे 1922 च्या कायद्याच्या संबंधित तरतुदींवर आधारित होते. कॅम्बे विद्युत पुरवठा औद्योगिक कंपनी लिमिटेडचा निर्णय वि. आयकर आयुक्त, गुजरात-II, 113 आय. टी. आर. 84 हे कर अधिनियम, 1961 च्या कलम 41 (2) च्या संदर्भात होते. हा नंतरचा निर्णय प्रामुख्याने कर अधिनियम, 1961 च्या कलम 80 ई वर भर देत घेण्यात आला. योगायोगाने, कायद्याच्या कलम 41 (2) मध्ये वापरलेल्या भाषेला देखील काल्पनिक म्हणून संबोधले गेले आहे. जेव्हा एकदा विशिष्ट रक्कम कायद्यांतर्गत आय मानली जाते, तेव्हा ती सर्व उद्देश आणि हेतूसाठी आणि कायद्यांतर्गत उद्भवणाऱ्या सर्व परिस्थितींमध्ये असली पाहिजे, असे आमचे प्रथमदर्शनी मत आहे. या दृष्टिकोनाच्या आधारे, भांडवली मालमत्तांच्या विक्रीवरील लेखी मूल्यावरील अतिरिक्त प्राप्ती हे एक 'काल्पनिक पृथक रक्षित आय' आहे आणि ते नफ्याचा भाग बनू शकत नाही, असे मानणे कठीण होईल. एकदा तो नफा झाला की, तो सर्व कारणांसाठी लागू होतो आणि अशा रकमेतून केलेल्या कोणत्याही वितरणाचे मूल्यांकन भागधारकांच्या हाती लाभांश म्हणून केले गेले पाहिजे. 1961 च्या कायद्याचे कलम 41 (2) स्पष्टपणे 'अतिरिक्त' रक्कम 'आय' म्हणून 'आकारण्यायोग्य' बनवते. तसे असल्यास, ते कायद्याच्या कलम 2 (22) (सी) सह वाचन केलेल्या कलम 2 (24) द्वारे घेतले जाईल. या परिस्थितीत, आयकर अधिनियम, 1922 आणि आयकर अधिनियम, 1961 च्या तरतुदींचे सखोल विश्लेषण करणे आवश्यक आहे. हे प्रकरण अडचणीपासून मुक्त नाही. या

न्यायालयाचे पूर्वीचे निर्णय सी. आय. टी. वि. बिपिनचंद्र मगनलाल अँड कंपनी लिमिटेड, (1961) 41 आय. टी. आर. 290 एस. सी. आणि सी. आय. टी. वि. एक्सप्रेस न्यूजपेपर्स लिमिटेड, (1964) 53 आय. टी. आर. 250 एस. सी. मध्ये नोंदवले गेले, तीन सदसिया न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने सादर केले होते, तर कॅम्बे इलेक्ट्रिक सप्लाय इन इस्ट्रीयल कंपनी लिमिटेड मधील नंतरचा निर्णय वि. आयकर आयुक्त, गुजरात-II, 113 आय. टी. आर. 84 हे द्वि सदसिया न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने सादर केले.

7. परिस्थितीनुसार आणि प्रकरणांच्या या गटातील प्रश्नांचे महत्त्व लक्षात घेता, आम्हाला वाटते की या गटातील प्रकरणांची सुनावणी आणि निकाल जेष्ठ न्यायपीठद्वारे लावणेच योग्य आहे. त्यानुसार, आम्ही निबंधनीला या संदर्भात योग्य आदेशांसाठी हे प्रकरण माननीय मुख्य न्यायाधीशांसमोर ठेवण्याचे निर्देश देतो.

टी. एन. ए

अपील निकाली काढण्यात आली.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरीता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल."